

С.В. Свірко, д.е.н., д.держ.упр., проф.

В.В. Довгалюк, к.е.н., доц.

В.О. Кучменко, к.е.н., доц.

Т.М. Тростенюк, доктор філософії, доц.

Державний університет «Житомирська політехніка»

Військові бюджети країн G20: структура та напрями удосконалення

Сучасний стан безпекового середовища в світі досяг надзвичайно низького рівня, що викликає потребу у перегляді підходів до обороноздатності кожної з країн світу в цілому та найпотужніших з них насамперед. У статті розглянуто військові бюджети країн Великої 20 та визначено ключові особливості структури кожного з них. Опрацювання Керівництва зі статистики державних фінансів 2014 року, а також поширення явища надання міжнародної військової допомоги на безповоротній основі від іноземних країн та міжнародних організацій країнам-учасникам воєнних конфліктів умотивувало необхідність розширення тезауруса військових фінансів та фінансів оборони, до якого слід врахувати: вхідні капітальні військові трансферти, вхідні поточні військові трансферти, вхідні капітальні військові гранти, вхідні поточні військові гранти. Під вхідними капітальними військовими трансфертами в контексті вітчизняних реалій пропонується розуміти трансферти в натуральній та грошових формах, які передбачають: перехід права власності на військовий актив (крім грошових коштів або оборотних активів військового призначення) від міжнародних партнерів (урядів інших країн або міжнародних організацій) до нашої країни в особі Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона»; виникнення зобов'язання нашої країни в особі Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона» придбати військовий актив (крім грошових коштів або оборотних активів військового призначення); добровільче припинення дії зобов'язання Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона» придбати військовий актив (крім грошових коштів або оборотних активів військового призначення) перед міжнародними партнерами (урядів інших країн або міжнародних організацій) з їх відмовою у майбутньому щодо стягнення боргу. Вхідні поточні військові трансферти – це трансферти в натуральній та грошовій формах, що отримані від міжнародних партнерів (урядів інших країн або міжнародних організацій) нашою країною в особі Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона», до яких належать всі вхідні військові трансферти, крім капітальних. У свою чергу вхідні капітальні військові гранти, вхідні поточні військові гранти отримали такі відповідні трактування: вхідні капітальні військові гранти – це вхідні капітальні військові трансферти цільового призначення; вхідні поточні військові гранти – це всі інші вхідні військові трансферти цільового призначення, крім капітальних. Запропоновані терміни вирізняються корелюванням із загальноприйнятою термінологією міжнародних державних фінансів, а також формують логічні підвиди капітальних / поточних грантів / трансфертів у контексті реалізації оборонної функції країни та фінансового забезпечення останньої. Їх запровадження у підсистему державних військових фінансів сприятимуть розбудові чіткого дієвого механізму формування, надання, використання та контролю військової допомоги країнам світу.

Ключові слова: військовий бюджет; статистика державних фінансів; видатки на оборону країни.

Актуальність теми. Військові бюджети становлять основу обороноздатності країни та є елементом оборонної економіки, забезпечуючи досягнення певного рівня національної безпеки будь-якої країни. Сучасні глобальні процеси призвели до загострення як старих воєнних конфліктів, так і виникнення нових, які набули надзвичайно стрімкого розвитку та стали більш нищівними за перші. На жаль, і наша країна, через військову агресію РФ, стала учасником одного з таких воєнних конфліктів, очоливши, за оцінкою дослідницької організації International Crisis Group, десятку воєнних конфліктів 2023 року [8]. За цих умов питання військових бюджетів, які є запорукою перемоги як у війнах, так і у збройних конфліктах, їх побудови та удосконалення структури останніх, є надзвичайно актуальним та потребує якнайскорішого опрацювання та розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Питання формування бюджету країни в цілому порушували в своїх працях такі іноземні вчені, як: І.Бег, М.Буті, Д.Грібаускайте, Т.Данел, С.Едервін, М.Маттіла, А.Мейх'ю, Х.Кауппі, Д.Кетз, Ф.Ніколайдес, Ф.Хайнеман, Ф.Кабатусуїла, Б.Карлссон, Д.Кернохан, Г.Кіпріані, В.Кок,

Я.Петрась, Дж.Піт, С.Рекман, В.Рант, К.Салама, Й.Феррер, Ф.Фігуейра, Ф.Хайнеман, А.В. Хамер, Т.Шемлер, Д.Шварцер, Х.Шімовіч, М.Шреєр, О.Шнайдер та інші. Серед вітчизняних вчених бюджетну проблематику неодноразово опрацьовували в своїх наукових працях: В.Андрущенко, С.Боринець, А.Бояр, А.Бурковська, Ю.Козак, І.Конончук, О.Кремень, О.Михайловська, М.Піляк, З.Прокопенко, О.Росоляк, І.Тучак, О.Федорів, В.Федосов, Т.Черемісова, С.Юрій, І.Яковок та інші. Втім, жоден з них не розглянув проблематику військових бюджетів. Поодинокі праці С.Перло-Фрімена, Т.Рахмана та Д.А. Седдіка, а також вітчизняних вчених – В.І. Мунтіяна (опрацював питання оборонного бюджету) [7, 6, 5]; В.І. Кравченко (опрацював питання військових фінансів загалом) [3, 2]; В.В. Левчука, Р.А. Вітвицького (опрацювали питання фінансового забезпечення ЗСУ) [4, 1] – заповнили певним чином цю наукову прогалину, однак не розкрили питання військових бюджетів міжнародного співтовариства.

Метою статті є дослідження питання військових бюджетів найрозвинутіший країн світу та формування пропозицій щодо удосконалення їх структури.

Викладення основного матеріалу. Стокгольмський інститут досліджень проблем миру, презентуючи своє чергове дослідження у сфері світових військових витратків, анонсував сукупний світовий обсяг витратків бюджетів на оборону країн світу у обсязі 2,3 % від загального обсягу сукупного валового внутрішнього продукту країн світу [43]. Такі витратки бюджету на оборону прийнято називати оборонним або військовим бюджетом. В цілому під військовим бюджетом країни розуміють сукупність фінансових ресурсів, необхідних для формування та утримання збройних сил країни, а також реалізації різних заходів для цілей оборони [36]. Наукові дослідження щодо військового бюджету країни мають дещо обмежений характер через таємний характер більшості інформації оборонного характеру [41].

Слід зазначити, що серед опрацьованих публікацій превалюють наукові праці, в яких вирішуються питання співвідношення економічного розвитку та великого за обсягом оборонного бюджету.

У дослідженні Стокгольмського інституту досліджень проблем миру професор С.Перло-Фрімен зазначає, що значний оборонний бюджет – це втрата «вартості можливостей», оскільки спрямування великого обсягу коштів на покриття військових витрат відволікає перші від потенційного використання цивільними таких ресурсів, зокрема на досягнення Цілей сталого розвитку [43].

На підтримку вказаного вище дослідження значна категорія вчених зазначають, що оборонний сектор не є продуктивним, оскільки в його межах не виробляється суспільно необхідна продукція, а тому великий оборонний бюджет – гальмо економічного розвитку країни в цілому та інвестиційної діяльності і людського капіталу країни зокрема, а також фактор збільшення зовнішнього боргу [17, 26, 38, 20, 23, 37, 44].

Автори дослідження Т.Рахман та Д.А. Седдік на підставі проведеного аналізу статистичного матеріалу роблять висновки про те, що країни з високим рівнем вірогідності вторгнення або початку воєнних дій мають значні оборонні бюджети по відношенню до обсягу витратків їх бюджетів загалом, ніж країни з більш стабільною ситуацією [40].

Втім, важко уявити, що будь-яка країна світу має наміри прямого вторгнення на територію США; в той же час у дослідженнях фонду Пітера Петерсона наголошується на найбільших обсягах витратків на оборону США серед всіх країн Великої 20 з тенденцією поступового збільшення такого оборонного бюджету (усталено 10–20 % федерального бюджету впродовж останніх 10 років), що свідчить про чіткі пріоритети уряду США [39]. У дослідженні зазначено, що 95 % оборонного бюджету США використовується на військову діяльність, що здійснюється безпосередньо Міністерством оборони (з них третина – на проведення військових операцій, військових вчень, обслуговування військового обладнання, військову медичну систему, третина – на придбання військової техніки, іншого озброєння та наукові дослідження в сфері оборони, близько чверті – на військову пенсійну систему, інші – на будівництво та управління військовими житловими об'єктами, на гуманітарну військову допомогу та міжнародний розвиток), а 5 % – на реалізацію оборонної функції Міністерством енергетики та Федеральним бюро розслідувань [39]. Втім, як стверджують американські вчені, таке положення пояснюється тим, що після 9 вересня США перейшли від політики дорадчої дипломатії до політики превентивної сили [19]. При цьому питання щодо скорочення оборонного бюджету США постає досить часто, і автори публікацій схиляються до точки зору щодо скорочення мирної присутності військових угруповань армії США на територіях, які визначені як підконтрольні, а також здешевлення заходів та військового обладнання, що перебуває на цих територіях [21].

Розглянемо більш детально військові бюджети країни Великої 20 за їх питомою вагою в загальному світовому обсязі витратків на оборону [27, 46, 30].

Лідером за військовим бюджетом на сьогодні в світі є США, частка якого становить 38 % всіх оборонних витратків [27, 46, 35, 15]. Військовому бюджету США притаманні такі риси [27, 46, 35, 15]:

- витратки на оборону США здійснюються через Міністерство оборони США та спрямовуються на потреби п'яти родів військ: армія, флот, морська піхота, військово-повітряні сили та космічні сили;
- бюджетне управління Міністерства оборони США здійснює планування показників військового бюджету через бюджетні запити, яким і визначають повноваження на прийняття бюджетних зобов'язань щодо підписання контрактів або розміщення замовлень;
- планування військового бюджету здійснюється на основі програмно-цільового методу;

– в межах військового бюджету США виокремлюють загальні, екстрені та додаткові видатки;
– значну увагу в оборонному бюджеті приділено фундаментальним та прикладним дослідженням, розробкам передових технологій;

– в цілому основні програмні спрямування військового бюджету США мають такі орієнтири: експлуатація та технічне обслуговування, військовослужбовці, закупівлі, дослідження, розробки, тестування та оцінка, військове будівництво, сімейне житло, інші різні витрати, діяльність з захисту атомної енергії, оборонна діяльність;

– слабка підконтрольність оборонного бюджету, що проявляється в недостовірності фінансової звітності Міністерства оборони США.

Наступним за розміром в світі є оборонний бюджет КНР; йому притаманні такі риси [27, 46, 32]:

– видатки на оборону мають розподіл за такими статтями: грошове утримання військових; професійна підготовка військових; технічне обслуговування обладнання та приміщень; підтримка поточних та нових операцій; розробка або закупівля нових видів озброєння, обладнання та транспортних засобів;

– спрямування видатків здійснюється за родами військ: наземні війська, військово-морський флот, військово-повітряні сили, ракетні війська, сили стратегічного забезпечення, сили матеріально-технічного забезпечення;

– звітування щодо військового бюджету кожного року у березні місяці та оприлюднення цієї інформації в публічному полі;

– подвійний контроль з боку органів виконавчої влади та комуністичної партії КНР.

Військовий бюджет Індії є третій за обсягом; йому притаманні такі характеристики [27, 46, 33]:

– військовий бюджет покриває видатки країни за такими статтями: грошове утримання військових; навчання військових; обслуговування обладнання та об'єктів; підтримка поточних та нових операцій; розробка та закупівля нових технологій, зброї, обладнання та транспортних засобів;

– лівову частку військового бюджету становлять видатки на забезпечення соціальних та побутових умов військовослужбовців;

– фінансове забезпечення військової оборони здійснюється за двома ключовими кластерами видатків: поточні видатки (армія, військово-морський флот, військово-повітряні сили, військові заводи, оборонні наукові дослідження), капітальні видатки; крім того, оборонні видатки здійснюються в межах цивільної оборони щодо охорони кордону, виплати пенсій та інших соціальних виплат військовослужбовцям тощо.

Наступною за розміром оборонного бюджету країною серед країн Великої 20 є Великобританія; у бюджеті видатки розподіляються на королівський флот, армію, військово-повітряні сили Великобританії [27, 46, 13].

Французький військовий бюджет передбачає спрямування видатків на сухопутні війська, військово-морські сили, повітряно-космічні сили, національну жандармерію, медичну службу, а в їх межах за статтями: грошове утримання військовослужбовців, навчання військових, утримання обладнання та об'єктів, підтримка поточних та нових операцій, розробка та закупівля нового озброєння, обладнання та транспортних засобів [27, 46, 22].

Військовий бюджет Німеччини передбачає розподіл видатків за родами військ (сухопутні війська, військово-повітряні сили, військово-морські сили, об'єднані сили забезпечення та медико-санітарна служба), а також за наведеними вище статтями [27, 46, 14].

Досить потужним є військовий бюджет Саудівської Аравії, що в світовому рейтингу посідає 6-те місце; він спрямований на забезпечення сухопутних сил, повітряних сил, військово-морських сил, протиповітряних сил, стратегічних ракетних сил та в межах кожного з виду за статтями [27, 46, 9].

Наступним за рейтингом є військовий бюджет Японії [27, 46, 34]; його спрямування передбачає розподіл: за родами військ – на сухопутні, морські, повітряні сили самооборони; за статтями – грошове утримання військовослужбовців, навчання військових, утримання обладнання та об'єктів, підтримка поточних та нових операцій, розробка та закупівля нового озброєння, обладнання та транспортних засобів.

Військовий бюджет Південної Кореї передбачає спрямування оборонних видатків на сухопутні війська, повітряні сили, військово-морські сили, морська піхота, військовий резерв та в їх межах за відповідними статтями [27, 46, 42].

Десятим у рейтингу є військовий бюджет Італії, який передбачає розподіл видатків за такими родами військ: сухопутні війська, військово-морські сили, військово-повітряні сили, корпусу карабінерів; в їх межах відбувається розподіл видатків за статтями видатків [27, 46, 29].

Оборонний бюджет Австралії передбачає розподіл видатків на королівські військово-морський флот, сухопутні війська, військово-повітряні сили та в їх межах на відповідні статті [27, 46, 11].

Оборонний бюджет Канади розрахований на забезпечення сухопутних військ, королівського військово-морського флоту, королівських військово-повітряних сил та в розрізі родів військ за статтями [27, 46, 16].

Військовий бюджет Бразилії розраховано на забезпечення національної армії, флоту та повітряних сил за відповідними статтями [27, 46, 12].

Оборонний бюджет Туреччини передбачає фінансове забезпечення сухопутних військ, військово-повітряних сил, військово-морських сил, жандармерії, берегової охорони, а економічна деталізація видатків відбувається за відповідними статтями [27, 46, 47].

Військовий бюджет Мексики передбачає фінансове забезпечення таких родів військ [27, 46, 31]: збройні сили, військово-повітряні сили, військово-морські сили, сухопутні сили. Власне розподіл видатків у межах вказаних вище родів військ відбувається за статтями видатків.

Військовий бюджет Аргентини сформовано з метою покриття фінансових потреб сухопутних сил, військово-повітряних сил, військово-морських сил країни [27, 46, 10]. Безпосередньо деталізація видатків військового бюджету Аргентини відбувається та статтями видатків.

Оборонний бюджет Південно-Африканської республіки передбачає фінансове забезпечення сухопутних сил, військово-морських сил, військово-повітряних сил [27, 46, 45]. Як і в попередніх випадках подальший розподіл видатків іде за статтями.

Військовий бюджет Індонезії включає видатки на сухопутні сили, військово-морські сили, військово-повітряні сили [27, 46, 28].

Нарешті, військовий бюджет ЄС становить 1,3 % від загальних видатків бюджету ЄС; вказані кошти спрямовуються на забезпечення потреб сухопутних військ, авіації, військово-морських сил, багатоконпонентних сил [24, 18]. Власне фінансове забезпечення всіх родів військ здійснюється за відповідними статтями видатків.

Як бачимо, структура видатків військових бюджетів усіх країн Великої 20 має значну схожість. Це пояснюється головним орієнтиром щодо формування структури видатків країн усього світу загалом – Керівництвом зі статистики державних фінансів 2014 (далі – КСДФ), що сформоване Міжнародним валютним фондом [25].

Розгляд структури надає більш детальне уявлення про загальну концепцію структурування видатків загалом та на оборону зокрема. Перш за все варто звернути увагу на так звану функціональну класифікацію, яка надає розуміння про функціональне призначення понесених видатків у контексті конституційно закріплених функцій держави. Так в розрізі функцій органів державного управління класифікація в цілому та щодо структури оборонної функції має такий вигляд (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація видатків за функціями органів державного управління згідно з КСДФ 2014

Код	Група видатків (підкоди)
701	Державна служба загального призначення
702	Оборона
	7021 Збройні сили
	7022 Цивільна оборона
	7023 Іноземна військова допомога
	7024 НДДКР в сфері оборони
	7025 Питання оборони, що не належать до інших категорій
703	Громадський порядок та безпека
704	Економічні питання
705	Охорона навколишнього середовища
706	Житлові та комунальні послуги
707	Охорона здоров'я
708	Відпочинок, культура та релігія
709	Освіта
710	Соціальний захист

Джерело: побудовано на підставі [25]

До коду 7021 враховують видатки на загальне керівництво в галузі збройних сил та оборони, а також управління: сухопутними силами, морськими, протиповітряними, космічними силами оборони, управління інженерними та транспортними військами, військами зв'язку, розвідкою, кадровими та іншими нестройовими службами, резервістами та допоміжними силами оборонного призначення або надання їм підтримки; також суди включають утримання апаратів аташе за кордоном, польових шпиталів [25].

До коду 7022 належать видатки на керівництво в галузі цивільної оборони, планування дій щодо змін ситуації в країні, проведення вчень за долучення громадських організацій та населення, управління силами цивільної оборони та надання їм підтримки [25].

До коду 7023 входять видатки щодо управління питаннями військової допомоги, місіями надання військової допомоги, що акредитовані при іноземних представництвах або приєднані до міжнародних військових організацій або союзів, а також військова допомога у вигляді: грантів (у грошовій або натуральній

формі), кредитів (незалежно від відсотків за ними) або надання обладнання на позиковій основі; видатки на участь в утриманні міжнародних миротворчих сил, у тому числі долучення військових контингентів [25].

До коду 7024 належать видатки: на управління державними науковими закладами, що здійснюють дослідження в сфері оборони; у вигляді надання грантів, кредитів та субсидій на підтримку прикладних досліджень та експериментальних розробок у сфері оборони, які проводяться в недержавних науково-дослідних установах та університетах [25].

У межах коду 7025 виокремлюють видатки на: управління чи підтримку таких видів діяльності, як розробка спільної оборонної політики, планів, програм та бюджетів, їх керівництво, координація та контроль за їх здійсненням; розробку та забезпечення виконання законів, пов'язаних з обороною; підготовку та поширення інформації загального характеру, технічної документації та збирання статистичних даних з питань оборони тощо [25].

Щодо класифікації за економічною ознакою, остання являє собою угруповання, що відбиває економічні процеси в секторі загального державного управління (у тому числі в його інституційних одиницях), призначення якого полягає в наданні суспільству «безкоштовних» послуг та товарів, а також перерозподілі доходів та майна через трансферти [25].

Економічна класифікація видатків являє собою систематизоване угруповання з восьми комплексних видів видатків з подальшою їх деталізацією (табл. 2).

Таблиця 2

Економічна класифікація видатків бюджету згідно з КСДФ 2014

Код		Група видатків (підкоди)
1	2	3
21		Оплата праці працівників
	211	Заробітна плата
	2111	Заробітна плата в грошовій формі
	2112	Заробітна плата в натуральній формі
	212	Відрахування працедавців на соціальні потреби
	2121	Фактичні відрахування працедавців на соціальні потреби
	2122	Умовні відрахування працедавців на соціальні потреби
22		Використання товарів та послуг
23		Споживання основного капіталу
24		Відсотки
	241	Нерезидентам
	242	Резидентам, крім сектору державного управління
	243	Іншим одиницям сектору державного управління
25		Субсидії
	251	Державним корпораціям
	252	Приватним підприємствам
	253	Іншим секторам
26		Гранти
	261	Урядам іноземних країн
	2611	Поточні
	2612	Капітальні
	262	Міжнародним організаціям
	2621	Поточні
	2622	Капітальні
	263	Іншим одиницям сектору державного управління
	2631	Поточні
	2632	Капітальні
27		Соціальні виплати
	271	Виплата щодо соціального забезпечення
	2711	Виплата щодо соціального забезпечення в грошовій формі
	2712	Виплата щодо соціального забезпечення в натуральній формі
	272	Соціальна допомога
	2721	Соціальна допомога в грошовій формі
	2722	Соціальна допомога в натуральній формі
	273	Соціальна допомога, пов'язана з зайнятістю

1	2	3
	2731	Соціальна допомога, пов'язана з зайнятістю в грошовій формі
	2732	Соціальна допомога, пов'язана з зайнятістю в натуральній формі
28	Інші видатки	
	281	Видатки, пов'язані з власністю, крім відсотків
	2811	Дивіденди
	2812	Виведення коштів з доходів квазікомпаній
	2813	Майнові видатки на інвестиційний дохід
	2814	Рента
	2815	Реінвестовані доходи від прямих іноземних інвестицій
	282	Трансферти, що не включені в інші категорії
	2821	Поточні трансферти, що не включені в інші категорії
	2822	Капітальні трансферти, що не включені в інші категорії
	283	Премії, збори та відшкодування за програмами страхування (крім страхування життя) та стандартизованих гарантій
	2831	Премії, збори та поточні відшкодування
	2832	Капітальні відшкодування

Джерело: побудовано на підставі [25]

До коду 21 «Оплата праці працівників» належить повна винагорода в грошовій та натуральній формі, що підлягає виплаті особам у межах відносин «працедавець – працівник» за відповідну працю, виконану за певний звітний період, а також відрахування роботодавців на соціальні потреби. Отже грошове утримання військовослужбовців зараховується до цієї статті економічної класифікації видатків.

У межах зазначено коду виокремлюють коди 211 «Заробітна плата» та 212 «Відрахування працедавців на соціальні потреби», які мають відповідне наповнення в контексті заявленого змістовного навантаження таких понять [25]:

– заробітна плата – оплата праці працівників, що виплачується в грошовій та натуральній формах, за виключенням відрахувань працедавців на соціальні потреби;

– відрахування працедавців на соціальні потреби – відрахування останніх до фондів соціального забезпечення, пенсійних фондів або в межах інших програм соціального страхування на соціальні потреби працівників з правом отримання ними відповідних видів соціальної допомоги.

Важливим, у контексті заявленої тематики дослідження, вбачається подальший розподіл коду 211 на коди 2111 та 2112, оскільки саме в збройних силах, крім грошової форми, розповсюджена натуральна форма заробітної плати. Згідно з КСДФ 2014 заробітна плата в грошовій формі являє собою суму грошових коштів або інших фінансових інструментів, що підлягає виплаті працівнику натомість виконаної роботи; до неї належать [25]: базова заробітна плата, що виплачується регулярно, додаткова плата або спеціальні надбавки за роботу у понаднормовий час, надбавки за роботу в певних умовах; додаткові регулярні надбавки; заробітна плата за час відпустки або простою «виробництва»; річні додаткові виплати; разові виключні виплати у вигляді матеріального заохочення; винагорода у вигляді комісійних, нагород, чайових, що отримана працівником напряму від третіх сторін у процесі економічної взаємодії установи працівника та такої третьої сторони. В свою чергу заробітна плата в натуральній формі являє собою суму, що підлягає виплаті працівнику у формі товарів, робіт, послуг, відсотків та акцій натомість виконаної роботи; до неї зараховано [25]: їжу та напої, що надаються на регулярній основі, включаючи будь-які елементи субсидій для інституційних їдалень; одяг і взуття фактично / потенційно потрібні / придатні для використання на робочому місці / поза робочим місцем; житлові послуги та житло для родини працівника; послуги транспортних засобів або товарів довгого користування, що надаються для особистого користування працівникам; товари та послуги, вироблені роботодавцем, такі як безкоштовний проїзд на державних літаках або поїздах; послуги спортивних закладів, закладів дозвілля або закладів відпочинку для працівників та членів їх сімей; послуги з перевезення на роботу і з роботи, безкоштовне або субсидоване паркування, за яке потрібно було б заплатити у загальному порядку; послуги дитячих садків та ясел для дітей працівників; вартість процентного доходу, втраченого роботодавцями, за умов надання останніми кредитів працівникам за зниженими або навіть нульовими відсотковими ставками з метою придбання будинку, транспортного засобу, меблів та інших товарів або послуг; преміальні акції або опціони на акції, що розподіляються між працівниками державних корпорацій.

Код 212 призначений для узагальнення інформації за видатками щодо відрахування працедавців на соціальні потреби в розрізі кодів 2121 та 2122, водночас КСДФ 2014 під [25]:

– фактичними відрахуваннями на соціальні потреби розуміє фактичні внески фондам пенсійного та соціального страхування, іншим соціальним фондам з метою забезпечення працівникам права на отримання соціальної допомоги;

– умовними відрахуваннями на соціальні потреби – суми, розраховані та додані до фактичних внесків, яких достатньо для того, щоб право працівників на соціальні виплати повною мірою було забезпечено.

Код 22 «Використання товарів та послуг» запроваджено для відображення інформації щодо вартості використаних товарів та послуг на виробництво товарів та надання послуг у межах державного сектору [25]. У контексті теми дослідження такими товарами та послугами є значна сукупність насамперед матеріальних цінностей у вигляді оборотних активів військового призначення, що функціонально використовуються в збройних силах для повноти реалізації оборонної функції, як-то: більшість одноразових озброєнь, таких як боєприпаси, обладнання, ракети, бомби, кулі тощо.

За кодом 23 «Споживання основного капіталу» відображається інформація щодо зменшення теперішньої вартості основних засобів у секторі державного управління через фізичний та моральний знос, випадкове пошкодження [25]. Зазначений код досить активно застосовуються в Збройних силах України, в яких налічується значна кількість необоротних активів різного терміну експлуатації, як-то: транспортні засоби та інше обладнання, такі як військові кораблі, підводні човни, військові літаки, танки, ракетні установки та пускові системи тощо, а також приміщення військових баз, житлові приміщення для військовослужбовців та їх сімей тощо.

Код 24 «Відсотки» відображає інформацію за видатками, що пов'язані з виплатами відсотків однією інституційною одиницею іншій як форми інвестиційного доходу, що отримується власниками окремих видів фінансових активів (нерезидентами, одиницями сектору державного управління, іншими резидентами) за надання цих фінансових та інших ресурсів іншій інституційній одиниці [25].

У межах коду 25 «Субсидії» відбивається інформація за поточними безкоштовними трансфертами, що передаються суб'єктами сектору державного управління державним та недержавним підприємствам, іншим інституційним секторам на підставі обсягу їх виробничої діяльності / кількості / вартості товарів або послуг, які вони виробляють / надають, продають, експортують або імпортують [25].

Код 26 «Гранти» призначений для відображення інформації за видатками, що пов'язані з трансфертами (в грошовій та натуральній формі, поточного та капітального характеру), які підлягають сплаті одиницями сектору державного управління іншим одиницям сектору державного управління, як резидентам, так і нерезидентам (іноземним урядам) або міжнародним організаціям, і які не відповідають визначенню податку, субсидії або соціальної допомоги [25].

За кодом 27 «Соціальні виплати» узагальнюється інформація за видатками, що являють собою поточні трансферти (в готівковій та натуральній формі), отримані домогосподарствами для задоволення потреб, що виникають унаслідок соціальних ризиків – різних подій та обставин, що негативно впливають на майновий стан домогосподарств або через виникнення додаткових потреб у коштах, або внаслідок скорочення доходів. Цей код також застосовується в збройних силах за умов долучення їх до системи соціального страхування [25].

І нарешті код 28 «Інші видатки», що має комплексний характер, а отже включає видатки [25]: пов'язані з власністю, крім відсотків (видатки, здійснені на користь власникам фінансових активів або природних ресурсів, коли останні надають їх у розпорядження іншим одиницям; вони виплачуються у формі дивідендів, виведення коштів з доходів квазікомпаній, майнових видатків на інвестиційний дохід у формі, ренти, реінвестованих доходів від прямих іноземних інвестицій); не віднесені до інших категорій трансферти (враховують дарування та трансферти фізичним особам, приватним некомерційним організаціям, недержавним фондам, корпораціям або одиницям сектору державного управління, які не входять до інших категорій трансфертів; вони виплачуються у вигляді поточних та капітальних трансфертів); сплачені кошти у формі премій, зборів, відшкодування, пов'язані з програмами соціального страхування (крім страхування майна), стандартизованих гарантій (сюди включено страхові внески, крім премій зі страхування життя, що підлягають сплаті національним програмам / корпораціям задля отримання права на страхування ризиків, відшкодування, що підлягають сплаті за програмами страхування бенефіціарам, і збори, що підлягають сплаті задля отримання стандартизованих гарантій; такі виплати мають характер поточних та капітальних).

Аналіз представлених позицій свідчить про те, що коди класифікації видатків 21 «Оплата праці працівників», 22 «Використання товарів та послуг», 23 «Споживання основного капіталу», 27 «Соціальні виплати» безпосередньо застосовуються військовими інституціями як економічними суб'єктами як в процесі планування, так і виконання своїх фінансово-планових документів, при цьому видатки за кодами 21–22, 27 належать до поточних, а за кодом 23 – до капітальних; всі інші коди фактично відображають видатки бюджету, а не розпорядників коштів бюджету.

Втім, важливим у контексті об'єкта дослідження, вбачається більш детальний розгляд підходів до класифікації військової допомоги, яка у великій кількості в умовах ведення війни в Україні надавалася нашій країні іншими країнами світу. Видатки на таку допомогу ідентифікуються у країні-надавача допомоги в межах коду 26 «Гранти» [25].

Відповідно країна-отримувач має отримувати такі гранти в межах доходів останньої. Слід зауважити, що за своєю природою переважна більшість доходів бюджету не прив'язана до конкретних видатків

бюджету; за КСДФ 2014 в межах класифікації доходів такими є коди: 11 «Податки», 12 «Внески / відрахування на соціальні потреби», 14 «Інші доходи». Втім, доходи за кодом 13 «Гранти» мають цільовий характер і являють собою трансферти (фактично безкоштовна передача товарів, робіт, послуг), що мають отримати одні одиниці сектору державного управління від інших одиниць цього сектору або ж від міжнародних організацій, які фактично є «донорами» [25]. Код 13 має такий розподіл (табл. 3).

Таблиця 3

Деталізація економічної класифікації доходів бюджету в частині грантів згідно з КСДФ 2014

Код	Група доходів (підкоди)	
13	Гранти	
	131	Від урядам іноземних країн
	1311	Поточні
	1312	Капітальні
	132	Від міжнародних організацій
	1321	Поточні
	1322	Капітальні
	133	Від інших одиниць сектору державного управління
	1331	Поточні
	1332	Капітальні

Джерело: побудовано на підставі [25]

Оскільки спектр військової допомоги нашій країні широкий, акцентуємо увагу як на поточних, так і на капітальних трансфертах від усіх суб'єктів. Згідно з КСДФ 2014 капітальні гранти являють собою капітальні трансферти, «що підлягають отриманню одиницями сектору державного управління від інших одиниць сектору державного управління (резидентів або нерезидентів) або міжнародних організацій, які не відповідають визначенню податку, субсидії або внеску / відрахування на соціальні потреби», поточні гранти – поточні трансферти, «що підлягають отриманню одиницями сектору державного управління від інших одиниць сектору державного управління (резидентів або нерезидентів) або міжнародних організацій, які не відповідають визначенню податку, субсидії або внеску / відрахування на соціальні потреби», а також «ті, що не є капітальними» [25]. В свою чергу трансферти трактуються КСДФ 2014 як «операція, в якій одна інституційна одиниця надає товар, послугу або актив іншій одиниці, не отримуючи від неї товар, послугу або актив натомість як прямий еквівалент. Операції такого роду також називають неоплачуваними, односторонніми або якимись некомпенсованими операціями» [25].

Щодо капітальних та поточних трансфертів КСДФ 2014 надає таке трактування цим поняттям [25]:

– «капітальні трансферти – трансферти, в яких право власності на актив (крім готівки або матеріальних оборотних активів) переходить від однієї сторони до іншої, або які зобов'язують одну або обидві сторони придбати або розпоряджатися активом (крім грошей або інших оборотних активів), або за якими зобов'язання пробачається кредитором. Трансферти в грошовій формі, що пов'язані з вибуттям негрошових активів (крім матеріальних оборотних активів) або придбанням негрошових активів (крім матеріальних оборотних активів), також є капітальними трансфертами. Капітальний трансферт призводить до пропорційної зміни позиції по запасам активів одної або обох сторін операцій. Трансферт в натуральній формі без оплати є капітальним трансфертом, якщо він являє собою передачу прав власності на нефінансовий актив (крім матеріальних оборотних активів) і прощення зобов'язання кредитором без отримання замість цього відповідної вартості. Трансферт в грошовій формі є капітальним трансфертом, якщо він передбачає придбання або розпорядження активу однією або обома сторонами операції або обумовлений придбанням чи реалізацією активу»;

– «поточні трансферти включають всі інші, крім капітальних трансфертів. Поточні трансферти безпосередньо впливають на скорочення доходу та споживчих можливостей донора та збільшення доходів та споживчих можливостей отримувача».

У контексті заявленої тематики в умовах надання Україні надзвичайно великих обсягів військової допомоги на безповоротній основі від іноземних країн та міжнародних організацій, а також поширення цього явища в міжнародному просторі вбачається надзвичайно актуальним та своєчасним розширити тезаурус військових міжнародних та вітчизняних фінансів та фінансів оборони, до якого слід зарахувати: вхідні капітальні військові трансферти, вхідні поточні військові трансферти, вхідні капітальні військові гранти, вхідні поточні військові гранти.

Так під вхідними капітальними військовими трансфертами в контексті вітчизняних реалій пропонується розуміти – трансферти в натуральній та грошовій формах, які передбачають:

– перехід права власності на військовий актив (крім грошових коштів або оборотних активів військового призначення) від міжнародних партнерів (урядів інших країн або міжнародних організацій)

до нашої країни в особі Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона»;

– виникнення зобов'язання нашої країни в особі Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона» придбати військовий актив (крім грошових коштів або оборотних активів військового призначення);

– добровольче припинення дії зобов'язання Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона» придбати військовий актив (крім грошових коштів або оборотних активів військового призначення) перед міжнародними партнерами (урядів інших країни або міжнародних організацій) з їх відмовою у майбутньому щодо стягнення боргу.

Вхідні поточні військові трансферти – це трансферти в натуральній та грошовій формах, що отримані від міжнародних партнерів (урядів інших країни або міжнародних організацій) нашою країною в особі Міністерства оборони України як головного розпорядника бюджетних коштів за функцією «Оборона», до яких належать всі вхідні військові трансферти, крім капітальних.

У свою чергу вхідні капітальні військові гранти, вхідні поточні військові гранти отримують такі відповідне трактування:

– вхідні капітальні військові гранти – це вхідні капітальні військові трансферти цільового призначення;

– вхідні поточні військові гранти – це всі інші вхідні військові трансферти цільового призначення, крім капітальних.

Запропоновані терміни вирізняються корелюванням з загальноприйнятою термінологією міжнародних державних фінансів, а також формують логічні підвиди капітальних / поточних грантів / трансфертів у контексті реалізації оборонної функції країни та фінансового забезпечення останньої. Їх запровадження у підсистему державних військових фінансів сприятимуть розбудові чіткого дієвого механізму формування, надання, використання та контролю військової допомоги нашій країні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Україна веде важку боротьбу за свою незалежність, у якій найбільше впливає фінансове забезпечення оборонної функції нашої держави. За цих умов вивчення досвіду найпотужніших країн світу – країн Великої 20 – формування оборонного бюджету та його структурування є надзвичайно важливим та вкрай актуальним. Представлені теоретичні розробки у вигляді вхідних поточних та капітальних військових трансфертів, а також вхідних поточних та капітальних військових грантів, що дозволять чітко класифікувати міжнародну військову технічну допомогу в межах оборонних бюджетів країн світу, що забезпечить посилення як достовірності їх даних, так і відповідних звітних показників щодо виконання таких оборонних бюджетів. Це в свою чергу сприятиме підвищенню ефективності та результативності системи управління державними фінансами в сфері оборони.

Список використаної літератури:

1. Вітвіцький Р.А. Актуальні питання фінансового забезпечення Збройних Сил України в особливий період / Р.А. Вітвіцький // Актуальні питання готовності підприємств, установ, організацій та військових частин забезпечення життєдіяльності Збройних Сил України до виконання завдань за призначенням в мирний час та в особливий період. Проблеми та можливі шляхи їх вирішення : матеріали наук.-практ. конф. – К., 2016. – С. 83–87.
2. Кириленко В.І. Основи оборонної економіки : курс лекцій / В.І. Кириленко. – К. : ВІКНУ, 2009. – 135 с.
3. Кравченко В.І. Військова економіка та військові фінанси: нові виклики першої половини ХХІ століття / В.І. Кравченко // Економіка та держава. – 2019. – № 9. – С. 4–11. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.9.4.
4. Левчук В.В. Фінансове забезпечення Збройних Сил України: тенденції та основні шляхи реформування / В.В. Левчук // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. – 2020. – № 2 (69). – С. 53–64.
5. Мунтіян В. Фінансування Збройних Сил України: проблеми та перспективи / В.Мунтіян // Дзеркало тижня. – 2002. – № 34. – С. 4–6.
6. Мунтіян В.І. Економіка та оборонні витрати: аналіз зарубіжних досліджень і український шлях розвитку : монографія / В.І. Мунтіян. – К. : НДФІ, 1998. – 464 с.
7. Мунтіян В.І. Оборонний бюджет: світовий досвід та можливі шляхи реформування в Україні / В.І. Мунтіян ; Національний інститут стратегічних досліджень. – К. : Просвіта, 1996. – 240 с.
8. Топ збройних та політичних конфліктів у 2023 році: що про них відомо / Слово і діло [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.slovovidilo.ua/2023/04/03/infografika/svit/top-zbrojnyx-ta-politychnyx-konfliktiv-2023-roczni-pro-nyx-vidomo>.
9. Armed Forces of Saudi Arabia [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Armed_Forces_of_Saudi_Arabia.
10. Armed Forces of the Argentine Republic [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Armed_Forces_of_the_Argentine_Republic.
11. Australian Defence Force [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Australian_Defence_Force.

12. Brazilian Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Brazilian_Armed_Forces.
13. British Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/British_Armed_Forces#Defence_expenditure.
14. Bundeswehr [Electronic resource]. – Access mode : <https://en.wikipedia.org/wiki/Bundeswehr>.
15. *Montgomery M.* U.S. Defense Budget and Russia's War on Ukraine / *M.Montgomery*. – 2022 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.armscontrol.org/act/2022-11/features/us-defense-budget-russias-war-ukraine>.
16. Canadian Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Canadian_Armed_Forces#Military_expenditures.
17. *Clements B.J.* Is Military Spending Converging Across Countries? An Examination of Trends and Key Determinants / *B.J. Clements, S.Gupta, S.Khamidova* // IMF Working Paper. – 2019 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/09/20/Is-Military-Spending-Converging-Across-Countries-An-Examination-of-Trends-and-Key-48556>.
18. Defence forces of the European Union [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Defence_forces_of_the_European_Union.
19. *Paulhus D.* Waste, Greed, and Fraud: The Business that Makes the World's Greatest Army / *D.Paulhus* [Electronic resource]. – Access mode : <https://iop.harvard.edu/get-involved/harvard-political-review/waste-greed-and-fraud-business-makes-world's-greatest-army>.
20. *Nugroho D.A.* Impact of Military Expenditure on Economic Growth: Encouraging or Constraining? / *D.A. Nugroho, E.Y. Purwanti* // JEJAK. Journal of Economics and Policy. – 2021 [Electronic resource]. – Access mode : <https://journal.unnes.ac.id/nju/index.php/jejak/article/view/26062/11440>.
21. *Colby E.* How to Trim the Defense Budget Without Harming U.S. Security. The first step is deciding what the United States wants its military to do / *E.Colby, M.Eaglen, R.Zakheim*. – 2020 [Electronic resource]. – Access mode : <https://foreignpolicy.com/2020/09/30/defense-budget-cut-pandemic-austerity-security/>.
22. French Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/French_Armed_Forces.
23. Military expenditure and economic growth: the case of India / *G.Abdel-Khalek, M.G. Mazloum, M.Ramadan, M.El Zeiny*. – 2019. DOI: 10.1108/REPS-03-2019-0025/full/html.
24. Government expenditure on defence [Electronic resource]. – Access mode : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_defence.
25. Government finance statistics manual. – 2014 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.imf.org/external/Pubs/FT/GFS/Manual/2014/gfsfinal.pdf>.
26. *Hou N.* Military Expenditure and Economic Growth in Developing Countries: Evidence from System GMM Estimates / *N.Hou, B.Chen* // Defence and Economics. – 2013. – Vol. 24 (3). DOI: 10.1080/10242694.2012.710813.
27. Military Balance 2021 / IISS. The Military Balance. – 2021. – Vol. 121 (1). – P. 23–29. DOI: 10.1080/04597222.2021.1868791.
28. Indonesian National Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Indonesian_National_Armed_Forces.
29. Italian Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_Armed_Forces.
30. List of countries by military expenditures [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_military_expenditures.
31. Mexican Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Mexican_Armed_Forces.
32. Military budget of China [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_China.
33. Military budget of India [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_India.
34. Military budget of Japan [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_Japan.
35. Military budget of the United States [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_the_United_States#Budget_for_FY2022.
36. Military budget [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget.
37. Military Expenditures: How Do the Top-Spending Nations Compare? [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2023/jan/military-expenditures-how-top-spending-nations-compare>.
38. *Olumuyiwa T.* Does Military Expenditure Influence Economic Growth in Nigeria During 1989–2013? A Bound Testing Approach / *T.Olumuyiwa, C.Olalekan* // Romanian Journal of Fiscal Policy (RJFP). – 2014. – Vol. 5 (2). – P. 56–74 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/107959/1/820435864.pdf>.
39. Budget Basics: National Defense / Peter G. Peterson [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.pgpf.org/budget-basics/budget-explainer-national-defense>.
40. *Rahman T.* The Effect of Military Spending on Economic Growth in the Presence of Arms Trade: A Global Analysis / *T.Rahman, D.A. Siddiqui* // SSRN. – 2019. DOI: 10.2139/ssrn.3401331.
41. *Herrera R.* Military spending, technical progress, and economic growth: a critical overview on mainstream defense economics / *R.Herrera, E.Gentilucci*. – 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.cairn.info/revue-journal-of-innovation-economics-2013-2-page-13.htm>.
42. Republic of Korea Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Korea_Armed_Forces#Budget.
43. *Perlo-Freeman S.* The opportunity cost of world military spending / *S.Perlo-Freeman*. – 2015 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.peacewomen.org/resource/opportunity-cost-world-military-spending>.

44. Esener S.C. Expanding effects of military expenditures on external debt in developing countries / S.C. Esener, I.Evren. – 2015 [Electronic resource]. – Access mode : <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/374492>.
45. South African National Defence Force [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/South_African_National_Defence_Force.
46. Wezeman Trends in World Military Expenditure 2021 / N.Tian, A.Fleurant, A.Kuimova and other ; Stockholm International Peace Research Institute [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.sipri.org/>.
47. Turkish Armed Forces [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_Armed_Forces.

References:

1. Vitvitskiy, R.A. (2016), «Aktualni pytannia finansovoho zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy v osoblyvyi period», *Aktualni pytannia hotovnosti pidpriemstv, ustanov, orhanizatsii ta viiskovykh chastyn zabezpechennia zhyttiedialnosti Zbroinykh Syl Ukrainy do vykonannia zavdan za pryznachenniam v myrnyi chas ta v osoblyvyi period. Problemy ta mozhyvi shliakhy yikh vyrishennia*, materialy nauk.-prakt. Konf., K., pp. 83–87.
2. Kyrylenko, V.I. (2009), *Osnovy oboronnoi ekonomiky. Kurs leksii*, VIKNU, Kyiv, 135 p.
3. Kravchenko, V.I. (2019), «Viiskova ekonomika ta viiskovi finansy: novi vyklyky pershoi polovyny XXI stolittia», *Ekonomika ta derzhava*, No. 9, pp. 4–11, doi: 10.32702/2306-6806.2019.9.4.
4. Levchuk, V.V. (2020), «Finansove zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy: tendentsii ta osnovni shliakhy reformuvannia», *Zbirnyk naukovykh prats Tsentru voienno-stratehichnykh doslidzhen NUOU*, No. 2 (69), pp. 53–64.
5. Muntiiian, V. (2002), «Finansuvannia Zbroinykh Syl Ukrainy: problemy ta perspektyvy», *Dzerkalo tyzhnia*, No. 34, pp. 4–6.
6. Muntiiian, V.I. (1998), *Ekonomika ta oboronni vytraty: analiz zarubizhnykh doslidzhen i ukraïnskyi shliakh rozvytku*, NDFI, Kyiv, 464 p.
7. Muntiiian, V.I. (1996), «Oboronnyi biudzheth: svitovyi dosvid ta mozhyvi shliakhy reformuvannia v Ukraini», *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*, Prosvita, Kyiv, 240 p.
8. «Top zbroinykh ta politychnykh konfliktiv u 2023 rotsi: shcho pro nykh vidomo», *Slovo i dilo*, [Online], available at: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/03/infografika/svit/top-zbrojnyx-ta-politychnykh-konfliktiv-2023-roczy-pronyx-vidomo>
9. «Armed Forces of Saudi Arabia», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Armed_Forces_of_Saudi_Arabia
10. «Armed Forces of the Argentine Republic», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Armed_Forces_of_the_Argentine_Republic
11. «Australian Defence Force», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Australian_Defence_Force
12. «Brazilian Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Brazilian_Armed_Forces
13. «British Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/British_Armed_Forces#Defence_expenditure
14. «Bundeswehr», [Online], available at: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bundeswehr>
15. Montgomery, M. (2022), «U.S. Defense Budget and Russias War on Ukraine», [Online], available at: <https://www.armscontrol.org/act/2022-11/features/us-defense-budget-russias-war-ukraine>
16. «Canadian Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Canadian_Armed_Forces#Military_expenditures
17. Clements, B.J., Gupta, S. and Khamidova, S. (2019), «Is Military Spending Converging Across Countries? An Examination of Trends and Key Determinants», *IMF Working Paper*, [Online], available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/09/20/Is-Military-Spending-Converging-Across-Countries-An-Examination-of-Trends-and-Key-48556>
18. «Defence forces of the European Union», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Defence_forces_of_the_European_Union
19. Paulhus, D. «Waste, Greed, and Fraud: The Business that Makes the Worlds Greatest Army», [Online], available at: <https://iop.harvard.edu/get-involved/harvard-political-review/waste-greed-and-fraud-business-makes-worlds-greatest-army>
20. Nugroho, D.A. and Purwanti, E.Y. (2021), «Impact of Military Expenditure on Economic Growth: Encouraging or Constraining?», *JEJAK. Journal of Economics and Policy*, [Online], available at: <https://journal.unnes.ac.id/nju/index.php/jejak/article/view/26062/11440>
21. Colby, E., Eaglen, M. and Zakheim, R. (2020), «How to Trim the Defense Budget Without Harming U.S. Security. The first step is deciding what the United States wants its military to do», [Online], available at: <https://foreignpolicy.com/2020/09/30/defense-budget-cut-pandemic-austerity-security/>
22. «French Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/French_Armed_Forces
23. Abdel-Khalek, G., Mazloum, M., Gamal, R.M. and El Zeiny, M. (2019), «Military expenditure and economic growth: the case of India», doi: 10.1108/REPS-03-2019-0025/full/html.
24. «Government expenditure on defence», [Online], available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_defence
25. *Government finance statistics manual* (2014), [Online], available at: <https://www.imf.org/external/Pubs/FT/GFS/Manual/2014/gfsfinal.pdf>
26. Hou, N. and Chen, B. (2013), «Military Expenditure and Economic Growth in Developing Countries: Evidence from System GMM Estimates», *Defence and Economics*, Vol. 24 (3), doi: 10.1080/10242694.2012.710813.
27. «Military Balance 2021» (2021), *IISS. The Military Balance*, Vol. 121 (1), pp. 23–29, doi: 10.1080/04597222.2021.1868791.

28. «Indonesian National Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Indonesian_National_Armed_Forces
29. «Italian Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_Armed_Forces
30. «List of countries by military expenditures», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_military_expenditures
31. «Mexican Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Mexican_Armed_Forces
32. «Military budget of China», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_China
33. «Military budget of India», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_India
34. «Military budget of Japan», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_Japan
35. «Military budget of the United States» (2022), [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget_of_the_United_States#Budget_for_FY2022
36. «Military budget», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Military_budget
37. «Military Expenditures: How Do the Top-Spending Nations Compare?» (2023), [Online], available at: <https://www.stlouised.org/on-the-economy/2023/jan/military-expenditures-how-top-spending-nations-compare>
38. Olumuyiwa, T. and Olalekan, C. (2014), «Does Military Expenditure Influence Economic Growth in Nigeria During 1989–2013? A Bound Testing Approach», *Romanian Journal of Fiscal Policy (RJFP)*, Vol. 5 (2), pp. 56–74, [Online], available at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/107959/1/820435864.pdf>
39. Peter G. Peterson (2023), «Budget Basics: National Defense», [Online], available at: <https://www.pgpf.org/budget-basics/budget-explainer-national-defense>
40. Rahman, T. and Siddiqui, D.A. (2019), «The Effect of Military Spending on Economic Growth in the Presence of Arms Trade: A Global Analysis», *SSRN*, doi: 10.2139/ssrn.3401331.
41. Herrera, R. and Gentilucci, E. (2013), «Military spending, technical progress, and economic growth: a critical overview on mainstream defense economics», [Online], available at: <https://www.cairn.info/revue-journal-of-innovation-economics-2013-2-page-13.htm>
42. «Republic of Korea Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Korea_Armed_Forces#Budget
43. Perlo-Freeman, S. (2015), «The opportunity cost of world military spending», [Online], available at: <https://www.peacewomen.org/resource/opportunity-cost-world-military-spending>
44. Esener, S.C. and Evren, I. (2015), «Expanding effects of military expenditures on external debt in developing countries», [Online], available at: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/374492>
45. «South African National Defence Force», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/South_African_National_Defence_Force
46. Tian, N., Fleurant, A., Kuimova, A. et al. (2021), «Trends in World Military Expenditure 2021», Stockholm International Peace Research Institute, [Online], available at: <https://www.sipri.org/>
47. «Turkish Armed Forces», [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_Armed_Forces

Свірко Світлана Володимирівна – доктор економічних наук, доктор наук з державного управління, професор Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-9157-4672>.

Наукові інтереси:

- державне управління;
- державна політика;
- бюджетна безпека;
- державні фінанси;
- бюджетна система;
- фінансово-бюджетний контроль;
- стратегічний аудит;
- бюджетний облік.

Довгалоюк Віта Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-2732-8818>.

Наукові інтереси:

- фінансові ринки;
- ринок фінансових послуг;
- проблеми реформування податкової системи;
- державне фінансове забезпечення.

Кучменко Віталій Олександрович – кандидат економічних наук, доцент Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-3822-3528>.

Наукові інтереси:

- державне регулювання службово-бойової діяльності;

- протидія тероризму в умовах геополітичних загроз;
- національна безпека як система забезпечення прав та свобод громадянина.

Тростенюк Тетяна Михайлівна – доктор філософії, доцент Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-7130-7454>.

Наукові інтереси:

- державне фінансове забезпечення;
- управлінський облік в державних закладах вищої освіти України;
- цифровізація економіки;
- основи електронної демократії;
- електронне урядування та захист інформації;
- управління інформацією.

Svirko S.V., Dovahlyuk V.V., Kuchmenko V.O., Trosteniuk T.M.

Military budgets of the G20 countries: structure and directions for improvement

The current state of the security environment in the world has reached an extremely low level, which causes the need to review the approaches to the defense capability of each of the countries of the world as a whole, and the most powerful of them above all. The article examines the military budgets of the Big 20 countries and defines the key features of the structure of each of them. The elaboration of the 2014 Manual on State Finance Statistics, as well as the spread of the phenomenon of providing international military aid on an irreversible basis from foreign countries and international organizations to countries participating in military conflicts, motivated the need to expand the thesaurus of military finances and defense finances, which should include: incoming military capital transfers, incoming current military transfers, incoming capital military grants, incoming current military grants. Under incoming capital military transfers in the context of domestic realities, it is proposed to understand - transfers in kind and monetary forms, which involve: the transfer of ownership of a military asset (except for cash or circulating assets of military purpose) from international partners (governments of other countries or international organizations) to by our country represented by the Ministry of Defense of Ukraine, as the main manager of budget funds under the «Defense» function; the emergence of the obligation of our country in the person of the Ministry of Defense of Ukraine, as the main administrator of budget funds under the «Defense» function, to purchase a military asset (except for monetary funds or circulating assets of military purpose); voluntary termination of the obligation of the Ministry of Defense of Ukraine, as the main administrator of budget funds funds under the «Defense» function to purchase a military asset (except cash or current military assets) from international partners (governments of other countries or international organizations) with their refusal in the future to collect the debt. Incoming current military transfers, in turn, are transfers in kind and cash received from international partners (governments of other countries or international organizations) by our country in the person of the Ministry of Defense of Ukraine, as the main manager of budget funds under the function «Defence», which include all incoming military transfers except capital transfers. In turn, incoming capital military grants and incoming current military grants received the following appropriate interpretations: incoming capital military grants are incoming capital military transfers for a specific purpose; incoming current military grants are all other incoming targeted military transfers, except for capital. The proposed terms are distinguished by their correlation with the generally accepted terminology of international public finance, and also form logical subtypes of capital / current grants / transfers in the context of the implementation of the country's defense function and its financial support. Their introduction into the state military finance subsystem will contribute to the development of a clear and effective mechanism for the formation, provision, use and control of military aid to the countries of the world.

Keywords: military budget; statistics of state finances; expenditures on defense of the country.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2024.